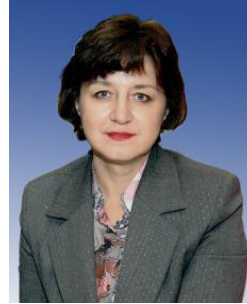

УДК 338:338.48**Арбузова Ю.В.**

здобувач,
Херсонський
політехнічний
коледж Одеського
національного
політехнічного
університету
e-mail:
aab_3981@mail.ru

Яковенко В. Д.

к.т.н, Херсонський
політехнічний
коледж Одеського
національного
політехнічного
університету
e-mail: vyak@mail.ru

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ю.В. Арбузова, В.Д. Яковенко. Стан та перспективи розвитку туризму в Херсонській області. У статті проведено дослідження стану туризму в Херсонській області, проаналізовані показники туристичної діяльності за попередні роки, визначено перспективні задачі розвитку сільського, зеленого, водного, рекреаційного та інших видів туризму в регіоні.

Y.V. Arbuzova, V.D. Yakovenko. Consisting and prospects of development of tourism is of the Kherson area. In the article research of the state of tourism is conducted in the Kherson area, analysed tourist performance indicators for previous years, certainly perspective tasks of development of, green, water, rekreaciynogo and other rural types of tourism in a region.

Вступ. Невід'ємною складовою світового туристичного процесу є вітчизняна туристична галузь. Попри всі політичні та соціально-економічні негаразди останніх років індустрія туризму стала тією галуззю народного господарства України, яка з року в рік без залучення державних дотацій стабільно нарощує обсяги виробництва туристичного продукту.

Туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави [4].

Туристична галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, істотного позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях економіки (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Туризм є не лише джерелом пізнання світу, але й великим прибутковим бізнесом. Туризм сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку ринкових відносин, міжнародному співробітництву, залученню громадян до пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю, збереженню екологічної рівноваги. Сьогодні для багатьох країн туризм вже став провідним джерелом доходів. Україна за умови залучення інвестицій, також може зробити туризм дуже прибутковою справою. За останні роки в нашій державі відбуваються бурхливі процеси перетворення туристичної галузі в одну із провідних

Розвиток соціально-економічних систем в трансформаційних умовах
Development of the socio-economic systems in the terms of transformation

галузей економіки України. Це, перш за все, пов'язано з прийняттям ряду Указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України про підтримку розвитку туризму.

Метою цієї статті є дослідження стану туризму в Херсонській області, визначення перспектив розвитку туризму в регіоні.

Основна частина Вигідне економіко-географічне положення Херсонської області, особливо вихід до Чорного та Азовського морів, сприятливі кліматичні умови сприяли формуванню в регіоні потужного туристично-рекреаційного комплексу, розвиток якого впродовж останніх років характеризується динамічним зростанням основних показників діяльності, що якісно впливає на соціально-економічну ситуацію в регіоні. Відбувається нарощування обсягів надання туристичних послуг за рахунок розширення внутрішнього туризму. Однак реалії туристичної сфери та її можливості в області знаходяться у значному відриві один від одного. Область має низку переваг і можливостей, повноцінне використання яких здатне забезпечити стійкий економічний розвиток та істотне підвищення рівня і якості життя населення.

Насамперед, це значні курортно-рекреаційні ресурси: протяжність морських пляжів перевищує 200 км, родовища лікувальних грязей, унікальні соляні озера, лікувально-термальні води на Арабатській Стрілці, родовища мінеральних вод, а також наявність 79 об'єктів і територій природно-заповідного фонду; двох з чотирьох існуючих в Україні біосферних заповідників: Чорноморського та «Асканія-Нова»; понад 5 тис. історико-культурних об'єктів.

Усе більшого значення набуває річковий, екологічний і сільський туризм. У Новій Каховці відкритий яхт-клуб для обслуговування досить заможних людей. У Голій Пристані створюються гольф-клуб і база зеленого сільського туризму. Тут розуміють: не можна далі, намагаючись підняти економіку, робити ставку лише на кволе сільське господарство. Потрібні інші пріоритети. У ряді районів області – у тому числі Скадовському, Генічеському, Бериславському – організовані відділи туризму. Більше 100 тисяч чоловік, тільки за даними фірм, що мають ліцензії на надання туристичних послуг, відпочивають щорічно в області. За даними райдержадміністрацій, їх раз у п'ять більше. В області приблизно 300 баз відпочинку при вартості одного місця від 10 до 600 гривень на день. Однак відпочиваючих із приморських санаторіїв на екскурсії з усього узбережжя Херсонщини возять в Асканію-Нова, а також в Одесу, Севастополь, Миколаїв. Треба розробити туристичні маршрути й до Херсону.

Ізраїль славиться Мертвим морем, але за лікувальними властивостями і складовими солей йодисті озера в Цюрупінському районі, Сиваш у Каланчаку і Соляне озеро в Голій Пристані якщо не перевершують, то й не поступаються йому. Однак на узбережжі Сивашу лікуватися поки що не можливо: немає ні пляжів, ні пансіонатів, ні під'їзних шляхів [7].

Обласна адміністрація ввела мораторій на виділення ділянок у курортній прибережній зоні до проведення інвентаризації і затвердження органами місцевого самоврядування генеральних планів забудови. У приморських курортних селищах панує повний хаос. Пляжні зони забудовані хаотично і безсистемно.

У Голопристанському, Генічеському, Скадовському і Каланчакському районах уздовж узбережжя Чорного та Азовського морів розташувалося 376 здравниць. В області 12 міст і сіл мають статус курортів. Це дозволяє підняти продажну ціну чи плату за оренду. В області 1200 гектарів земель вважаються рекреаційними, хоча ні наукових, ні маркетингових досліджень у цьому напрямку не проводилося. В даний час на вторинному ринку «сотку» угідь у берега Чорного моря в Скадовському і Голопристанському районах можна придбати за \$100, гектар - за \$10 000, чи навіть дешевше, тоді як вартість гектара землі на південному березі Криму доходить до мільйона доларів.

На території Залізного Порту, Більшовика, Блакитного від так званих «земель запасу» у радіусі 3-5 кілометрів від моря практично нічого не залишилося - ділянки піщаних дюн або розпродані, або розподілені між місцевими жителями, що перепродали їх заїжджим комерсантам під кафе, приватні готелі і міні-маркети.

Багато об'єктів, побудовано на узбережжі методом «самозахоплення», без оформлення документів на землю [8].

В курортній зоні на блакитному морському побережжі знаходяться понад 300 різних оздоровчих закладів - санаторіїв, пансіонатів, туристичних баз, баз відпочинку і дитячих оздоровчих таборів. Стільки закладів відпочинку на морі не мають Одеська і Миколаївська області разом узяті. Особливо залучає дітей, які приїжджають сюди набиратися сил і здоров'я не лише зі всіх регіонів України, але і з Росії, Білорусі, Казахстану і інших країн, курортна зона морського побережжя Таврійського краю. До їх послуг - близько 100 дитячих оздоровчих закладів як в місті-курорті Скадовське, так і в селах Блакитне, Залізний Порт, Хорли на Чорному морі і на Арабатській Стрілці на Азовському морі, яка протягнулася на 115 км. шириною від 270 м-коду до 8 км. [2].

Але не тільки кліматичні умови повинні приваблювати відпочиваючих, а і відповідний рівень комфорту та надання якісних туристичних послуг. На жаль більшість оздоровчих закладів знаходяться в неналежному стані, тому пріоритетним напрямком розвитку оздоровчих закладів є створення привабливих умов для інвесторів.

Вигідне місцезрештування Херсонщини як одного з найбільших морських регіонів країни, що має морське сполучення з країнами Середземномор'я, Близького Сходу та Азії, сприяє інтеграції у світовий економічний простір. Унікальне положення є передумовою для створення в області конкурентоспроможної транспортно-логістичної інфраструктури, здатної забезпечити один з основних аспектів позитивного іміджу області на

світовій арені у галузі туризму – високоякісне транспортне обслуговування туристів [1].

В Херсонській області активними темпами розвивається зелений туризм. З'являються нові садиби, маршрути, розваги. Серед вже існуючих об'єктів зеленого туризму в області можна виділити комплекс сімейного відпочинку та рибалки «Кардашинські гайки», що знаходиться у Малій Кардашинці, базу відпочинку Чайка у місті Гола Пристань, Марийкіну усадьбу, що знаходиться у селищі Іванівка, садибу Рибальський стан, що розташована нижче селища Велетенське, базу зеленого туризму «Чумацька криниця» та інші. Кожне з цих місць мають свій неповторний інтер'єр та різноманітну організацію відпочинку. Пріоритетним напрямком розвитку зеленого туризму є пошук та створення нових привабливих об'єктів та маршрутів, шляхом проведення комплексних ландшафтно-екологічних досліджень територій привабливих для організації туризму.

На розвиток туризму в Херсонській області впливає кілька чинників. Зокрема, це недостатність методичної та організаційної підтримки підприємництва туристичної галузі та невеликі обсяги інвестицій у розвиток її матеріальної бази. Рівень комфорту більшості готелів, пансіонатів та будинків відпочинку в області не відповідає світовим стандартам. У незадовільному стані перебуває сервісна та інформаційна інфраструктура галузі. Безперечно, стримує розвиток туризму низька якість автомобільних доріг.

Державна програма, насамперед, і має розв'язати ці та інші проблеми українського туризму. Передбачено створити умови для залучення іноземних і вітчизняних інвестиційних та кредитних коштів для розвитку матеріально-технічної бази туристичної галузі шляхом розробки і впровадження механізмів залучення та розподілу позабюджетних коштів. До 2015 року планується розробити і виконати проект інвестиційної програми розбудови інфраструктури туризму.

Пріоритетним напрямком розвитку туристичної галузі в Херсонській області є інформаційна підтримка туристичного бізнесу. Так в області проводяться різноманітні форуми, регіональні виставки, конференції, фестивалі (Таврійські ігри у місті Каховка, Чорноморські ігри у місті Скадовськ, Купальські зорі у місті Гола Пристань), семінари та інші заходи, з метою формування іміджу Херсонщини як регіону з економікою, привабливою для міжнародних інвестицій та туризму.

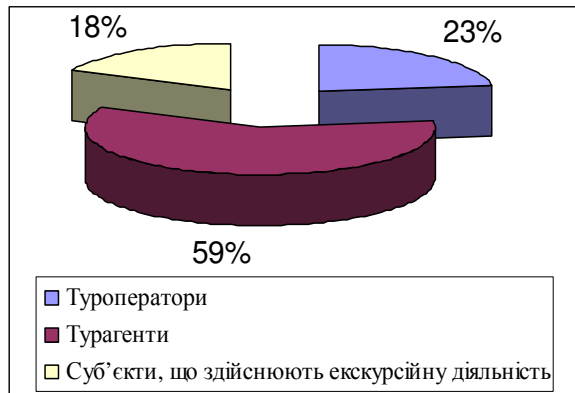
За даними Херсонської обласної адміністрації у квітні 2012 року на Херсонщині проходив II Міжнародний туристичний форум «Розвиток екологічного туризму в країнах Чорноморського басейну: ресурси та інновації». Під час Форуму представники з України та з країн ближнього зарубіжжя дізналися про туристично-рекреаційний потенціал Херсонщини. Зокрема, було підписано 8 меморандумів із представниками іноземних країн, обласних адміністрацій і державних установ України. Також були підписані

угоди про співробітництво на оздоровчий сезон 2012 року між санаторно-курортними закладами області та туристичними операторами з Білорусі, Ямало-ненецького автономного округу Російської Федерації, Автономної Республіки Крим, Миколаєва, Кіровограду, Кривого Рогу, Кременчука.

Для забезпечення інформаційної підтримки ведеться інформаційне супроводження розділу «Інвестиції» на Інтернет-сайті, висвітлюється у засобах масової інформації та на заходах виставково-ярмаркового характеру інформація про привабливість регіону для ознайомлення потенційних інвесторів з інформацією про туристично-курортний потенціал області.

Для створення більш якісного рекламно-інформаційного забезпечення туристичної привабливості області необхідно створити туристично-інформаційний довідник, як для споживачів послуг так і для інвесторів.

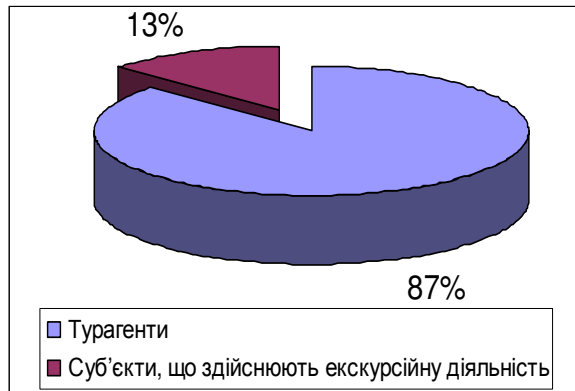
Одним із заходів, що впливають на стан та розвиток туристичної галузі в області є проведення аналізу діяльності суб'єктів туристичної галузі. За даними звіту державної служби статистики за 2011 рік загальна кількість суб'єктів туристичної діяльності в Херсонській області склала 82 одиниці, в тому числі юридичні особи – 22 одиниці, фізичні особи-підприємці – 60. Серед юридичних осіб 5 суб'єктів складають туроператори, 13 – турагенти та 4 – суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність. Серед фізичних осіб-підприємців найбільшу частку складають турагенти – 52 одиниці, та суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність – 8 одиниць.

Рис. 1 Структура юридичних осіб – суб'єктів туристичної діяльності у Херсонській області за 2011р.

Якщо порівняти ці дані з загальною кількістю суб'єктів туристичної діяльності в Україні за 2011 рік, що склала 2442 – юридичних осіб та 2351 – фізичних осіб-підприємців то доля Херсонської області складає 0,9% та 2,5% відповідно. Цей показник є невисоким в порівнянні з іншими областями України, але регіон має багато перспективних можливостей, зокрема

розвиток туристично-рекреаційної діяльності для збільшення даного показника.

Рис. 2 Структура фізичних осіб-підприємців – суб'єктів туристичної діяльності у Херсонській області за 2011р.

Показники роботи суб'єктів туристичної діяльності у 2011 році у Херсонській області (тис.грн.)

	Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів)	У тому числі від екскурсійної діяльності	Сума комісійних, агентських і інших нагород	Операційні витрати	Витрати на утримання власних турагентів
Суб'єкти туристичної діяльності	27248,6	1266,6	545,0	20130,3	-
В тому числі:					
1. Туроператори	19602,7	30,9	175,7	15612,9	63,7
2. Турагенти	6399,1	7,9	369,3	3953,5	
3. Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	1246,8	1227,8		563,9	

Аналізуючи показники роботи суб'єктів туристичної діяльності в Херсонській області за 2011 рік можна зробити висновок, що найбільшим є дохід від надання туристичних послуг туроператорами, що складає 71,95 % від загального доходу усіх суб'єктів туристичної діяльності, а найменшим є

дохід від суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, який складає 4,5%. Отже необхідно розробити заходи, щодо підвищення привабливості екскурсійної діяльності для споживачів, шляхом створення нових екскурсійних маршрутів, підвищення якості обслуговування на вже існуючих маршрутах, створення інформаційної підтримки екскурсійної діяльності в засобах масової інформації, мережі Інтернет, створення нових робочих місць, підготовки або перепідготовки кваліфікованих кадрів.

Показники діяльності суб'єктів туристичної діяльності – фізичних осіб-підприємців у 2011 році в Херсонській області (тис.грн.)

Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів)		
Усього	У тому числі	
	турагенств	суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність
20210,7	19439,5	771,2

Аналізуючи показники роботи суб'єктів туристичної діяльності – фізичних осіб підприємців у 2011 році в Херсонській області можна зробити висновки, що в середньому на одне турагенство дохід становив 373,84 тис.грн., а на одного суб'єкта, що здійснює екскурсійну діяльність 96,4 тис.грн. В межах області ці показники є не високими. Для збільшення цих показників в Херсонській області є сприятливі можливості, але так як середній рівень доходів населення країни та регіону в аналізованому періоді не збільшився, а навіть в деяких регіонах і зменшився то суб'єкти туристичної діяльності не отримали більш високі доходи.

Розподіл іноземних громадян, оздоровлених протягом 2009-2010 року у санаторно-курортних і оздоровчих закладах України в Херсонській області

Оздоровлено протягом тривалого часу	
Усього іноземних громадян, осіб	У % до загальної кількості оздоровлених
8100	5,3

Для збільшення кількості іноземних громадян, необхідно проводити якісну рекламну кампанію серед представників туристичних кампаній, які зможуть рекламувати Херсонські санаторно-курортні заклади в інших регіонах країни та за кордоном, створювати інформаційну підтримку закладів

в мережі Інтернет, а також підвищувати рівень якісної туристичної послуги, що можуть бути надані лікувально-оздоровчими закладами області.

Завдяки вище вказаним пропозиціям Херсонська область зможе отримати додаткові поповнення бюджету за рахунок лікування та оздоровлення іноземних осіб.

Велике значення має зацікавленість міських органів влади в реалізації пріоритетних напрямків розвитку регіону. Одним із цих напрямків для Херсонської області є розвиток туризму та курортів. Херсонською обласною радою було затверджено обласну програму розвитку туризму та курортів на 2011 - 2015 роки. Програма розроблена відповідно до проекту Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011 – 2015 роки та спрямована на реалізацію одного з найважливіших стратегічних напрямків розвитку області на середньострокову перспективу відповідно до Стратегії економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 року – розвитку туристично-рекреаційного комплексу [1].

Метою Програми є становлення туризму як провідної галузі економіки області та забезпечення її сталого розвитку; створення позитивного іміджу Херсонщини як осередку туризму на загальнодержавному та міжнародному рівнях; удосконалення туристичної інфраструктури області; створення конкурентоспроможного туристичного продукту на національному та міжнародному ринках, здатного максимально задовольнити туристичні потреби мешканців області та її гостей; забезпечення підвищення якості надання туристичних послуг [1].

За останні роки багато уваги приділяється розвитку туристичної галузі з боку місцевих органів влади, але ж недостатнє фінансування не дає можливості втілювати реалізацію усіх напрямів туристичної діяльності в повному обсязі.

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження, щодо стану туристичної діяльності в Херсонській області можна визначити наступні перспективні задачі розвитку сільського, зеленого, водного, рекреаційного та інших видів туризму в регіоні:

1. Підвищення якості надання комплексної туристичної послуги.
2. Створення нових об'єктів, маршрутів привабливих у сфері туризму в регіоні.
3. Створення сприятливих умов для інвесторів.
4. Поліпшення умов перебування у санаторно-курортних закладах області.
5. Створення на автомобільних шляхах та маршрутах закладів, що надають санітарно-гігієнічні послуги
6. Створення інформаційної підтримки туристичного бізнесу в регіоні, країні, за кордоном.

7. Впровадження програми туристичної освіти для підготовки професійних кадрів в сфері туристичного бізнесу
8. Проведення різноманітних культурних заходів, що сприятимуть формуванню туристичної свідомості та поведінки.
9. Створення системи страхування та захисту туристів.
10. Проведення аналізу діяльності організацій, що надають туристичні послуги на ринку

В цілому ж Херсонщина має все необхідне для розвитку туризму: природні умови, історико-культурні, матеріальні, людські ресурси. Туризм може й повинен стати одним з найефективніших засобів одержання прибутків, стимулювання ринкових відносин, активного впливу на розвиток сумісних галузей економіки, зайнятість населення, поліпшення роботи по охороні пам'яток історії, підвищення культурного рівня населення.

Зрозуміло, що виведення України до числа передових туристичних держав світу є завданням комплексним і вимагає системних зусиль від усіх гілок влади. Для цього необхідно буде вирішити певні законодавчі проблеми, узгодити роботу усіх учасників туристичного ринку та через системне фінансування, політичну та ідеологічну підтримку забезпечити сталий розвиток туризму. Здійснення у повній мірі вищезгаданих заходів не тільки допоможе розвитку туристичної галузі, але й сприятиме зміцненню економіки всієї країни, а значить і підвищенню добробуту українців.

Література:

1. Обласна програма Розвитку туризму та курортів на 2011 – 2015 роки.
2. Туризм Херсонської області // Електронний ресурс - [Режим доступу] : <http://www.khersonstour.com>
3. Бакурова А.В., Діденко А.В. Основні проблеми туристичної галузі // Електронний ресурс - [Режим доступу] : http://tourlib.net/statti_ukr/bakurova.htm
4. Указ Президента України "Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року" (від 10.08.1999 № 973/99) // www.zakon.rada.gov.ua
5. Стан, проблеми і перспективи туристичної галузі в Україні (реферат) // Електронний ресурс - [Режим доступу] : <http://www.ukrreferat.com>
6. С.М.Січко, Вплив зовнішнього середовища на стан використання рекреаційних територій регіону // Електронний ресурс - [Режим доступу] : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=122>
7. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України // Електронний ресурс - [Режим доступу] : <http://www.bookstore.net.ua/searchdirect.php>
8. Михайлюк О. Л., Проблеми та можливості розвитку рекреації і туризму в Херсонській області // Електронний ресурс - [Режим доступу] : <http://www.ecologylife.ru/tyrizm-kurort>